

Jánosé, Kortsák Jenőé, Szilárd Jánosé és Mihály Lászlóé, akik rendes vendégei voltak a kis különszobának, ahol bizony szorosán ültünk, mert, hála Istennek, sokan voltunk, akik akkor még fiatalos, vagy legalább is tizenöt évvel fiatalabb lelkesedéssel sereglettünk Tormay Cecile zászlaja alá. Névsorom természetesen nem teljes, hiszen itt s később Erzsébet-szállodai törzsasztalunknál igen-igen sokan megfordultak a hosszú évek során.

Felejthetetlen szerkesztőnk igazán központja volt ennek a szép írói körnek. Páratlan testi és szellemi friességgel itt intézte a szerkesztéssel járó fontos ügyeket, tárgyalt a segédszerkesztővel, a rovatvezetőkkel, a szépírókkal és kritikuskokkal, vitatkozott velünk irodalmi és egyéb kérdésekről, mesélt érdekes történeteket, rendkívül biztos és határozott ítélettel és finom ízléssel nyilatkozott emberekről és művekről, szellemesen csevegett sok-sok mindenről. Valóságos gyönyörűség volt társaságában lenni, hiszen nemcsak ragyogó szellemének játékát élvezhettük, hanem férfiasan szilárd, de azért vonzó egyéniségét is. Mindenkihez volt egy-egy lekötelező szava, mindenki iránt figyelmes, megértő volt. Ha szemünkbe mondta is a nem mindig kelleme igazságot, mindig udvariasan tette.

Most is őrzöm kedves levelét, melyben megkért, hogy a *Napkelet* novellapályázatának bírálóbizottságában közreműködjem s melyet így fejezett be: «szívesen üdvözli és ismételten kéri annyiszor tapasztalt kedves, baráti támogatását», majd hozzátette utóiratban: «Méltóságos Uram! Engedje meg, hogy Pekár Gyula novellás-könyve számára ez úton is kérjem nagyraértékelt méltató sorait». Szomorúan nézem egyéni, szép betűit s meghatottan emlékezem sokszor hallott kedves zsörtölődésére, hogy egyiptomi cigarettáimmal «nagyon elkényeztetem». Nehezen tudom elhinni, hogy örökre itt hagyott bennünket s többé sohase látjuk barátságos mosolyát és sohase halljuk mélyzengésű, meleg hangját.

Szinnyei Ferenc.

MAGÁNYOS FA...

Láttam őt életének legsúlyosabb időszakában, közel éltem hozzá, érintkeztem vele napról-napra azokban a hónapokban, amikor az események amelyek vele kapcsolatban történtek, darabokra törték volna, szétmorzsozták volna a legerősebb és legkeményebb férfit is. Tormay Cecile állta és bírta ezeket a megpróbáltatásokat, fenntartotta őt az igazságba vetett lobogó hit és még valami: az a tudat, hogy neki végig kell harcolnia ezt a harcot is, mert nemzetének szüksége van életére és munkájára. Amit megkezdett és még nem végzett be, a nagy mű az ország asszonyainak a megszervezése — ott tartotta őt az őrhelyén. Magánéletében mardosta, tépte a lelkét, marcangolta az idegeit az ellenfeleivel folytatott szakadatlan harc, kifelé azonban maradt az, aki volt. Kék szeméből világított nagy lelke, lángolt benne a tehetség és az értelem. Buzdító, lelkeket megmozdító szavai ébresztették továbbra is a magyar népet az ország minden részében. Járt a városokat, felkereste a falvakat, hívta a zászló alá az asszonyoknak ezreit és ezreit. Ami a lelkében és a szívében tombolt, arról nem tudtak csak azok, kik közvetlen környezetében éltek. Ez az ő magánügye volt. Kitépott magából minden értéket, két kézzel szórta szét az emberek között. Neki magának megmaradt annak a fonákja, aminek a színességét és a fényét odaadta másoknak. Neki megmaradtak a szakadatlan munkában eltöltött napok után a vergődésnek, a tépelődésnek, a gyötrelmeknek éjszakai. Amikor nem tudott sem aludni, sem álmodni, nem

tudott mást csak várni, mi történik majd? A golgotás út végét még nem látta, de hitte töretlenül és törhetetlenül, hogy csakis az ő győzelmével végződhetik, ha van igazság ezen a földön. Hívő lelke pedig nem kételkedett abban sohasem, hogy van Isten, tehát van igazság, mert kell lennie. Tormay Cecile: az ember. Gránitkőből kellene kifaragni, de olyan finomnak, mint amilyen ő valóban volt. Aprólékosan és gondosan simítani bele a gránitba fejének szép vonalait. Az értelemről sugárzó homlokot. Szellemes orrát, határozottan megrajzolt állát. Erélyes és jellemző mozgású kezeit. A lépései nem voltak tétovázókak, határozott volt a járása, mint az olyan emberé, aki mindig tudja, mit: miért cselekszik, hová és milyen okból indult el és merrefelé tart. Ha ezt az embert — aki kiválasztott volt és elhivatott volt arra, hogy nemzetének sorsára a legsúlyosabb megpróbáltatások idején hallassa szavát és cselekedje cselekedeteit, nem választotta volna ki sorsa arra is, hogy megforgassa a szenvedések feneketlen örvényeiben, ha a lelkébe nem hasogattak volna bele éles törökkel, éppen azokban az években, amikor munkásságának a teljében volt: vajjon akkor mennyivel többet alkothattott volna és mennyivel többet nyújthatott volna? Ámbár feltehetjük a kérdésnek az ellenkezőjét is. Tormay Cecilének, az íróművésznek mennyiben volt hasznára az, hogy lelke megismerte mindazokat a szenvedéseket, amelyeket meg kellett ismernie. Hiszen az alkotóművészt éppen a szenvedések tüze égeti tökéletesebbre. Az ember és a művész oly egységes volt benne, hogy talán éppen ezért volt szükség arra, hogy az ember utolérje benne a művészt a gyötrelmek árán. Még túlságosan közel van hozzánk ahhoz, hogy ezeket a nagy kérdéseket eldönthessük. Majd eljönnek sok-sok esztendő múlva a lélekbúvárok, a műkritikusok, azok bizonyára meg fogják adni ezekre a kérdésekre a választ. Mi valamennyien, akik együtt dolgoztunk vele, akik ismertük és láttuk őt a munka dandárjában, úgyis mint szervezőt, úgyis mint lélekbresztgetőt és úgyis mint alkotóművészt, csak azt érezzük, hogy egyelőre elment tőlünk: Tormay Cecile. Minél messzebbre ment, annál közelebbről fogjuk őt látni. Minél nagyobb és hatalmasabb volt a fa, annál üresebben maradt a hely, amikor ledőlt. — Ez a fa pedig — bármennyire is ott volt az emberrengetegben, bármennyien voltak is körülötte, bármennyien ismerték és látták is őt: mégis magányos volt. Egészen magányos a legbensőbb életében és mikor döngették ezt a fát kegyetlen csapásokkal, ez a fa egyedül, csak önmagára és a Mindenható Istenre számíthatott. Magányos fa volt és éppen ezért ültethetnek ezer és százezer fát, nőhetnek olyan nagyra, hogy a koronájukat uralni fogja az egész erdő, az a fa másik fa lesz: nem pedig Tormay Cecile. Az csak egyetlen volt. Hogy mennyire egyetlenegy, azt akkor fogják megtudni, amikor majd keresni fogják, hívni fogják: és meg fogják találni az utánamaradt írásokban és gondolatokban azt a választ, amit nem mondhat el úgy, ahogyan ő elmondta, senki más, csak Tormay Cecile. Az író és az ember, aki mindig egy volt, egymástól el nem választható.

Szederkényi Anna.

A «SZENTMIHÁLYI PARKBAN.»

Már nagyon kevesen vagyunk azok közül, akik a Napkelet megindulásakor ott gyülekeztünk hetenként a Múzeum-kávéháznak hátsó, barátságatlan, szűk szobájában. Ha végignézem az első kötetek tartalommutatóját, sok név hiányzik már az indulók közül; hiányzik az Ő neve, mely a kis csapatot összehozta, összetartotta és lelket öntött beléje. Mert 1922 ősze és 1923 még nagyon